

ประชาสังคมกับธรรมาภิบาลในสังคมไทย

เวรดี ประเสริฐเจริญสุข¹

การขับเคลื่อนของประชาสังคมให้เกิดและมีการนำหลักการธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการบ้านเมือง การบริหารการจัดการหน่วยงานภาครัฐที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเพื่อเป็นหลักปฏิบัติการของหน่วยงานต่างๆ สืบเนื่องจากความล้มเหลวของการพัฒนาซึ่งกำหนดและจัดการโดยรัฐซึ่งถึงแม้จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่ก็เป็นไปอย่างไม่มีคามหมายของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนอย่างมีนัยสำคัญเนื่องจากไม่ได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการพัฒนาการเมืองตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนตามที่เห็นชอบร่วมกัน โดยมุ่งหวังสู่การแก้ไขปัญหาความเสื่อมศรัทธาที่ประชาชนมีต่อหน่วยงานรัฐ ต่อข้าราชการ หรือต่อคณะผู้บริหารการเมือง อีกทั้งเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ซึ่งเป็นรากเหง้าปัญหาของสังคมไทย

เป็นที่ตระหนักว่า แม้นกลุ่มประชาสังคมจะเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย หากแต่การสร้างให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการการเมือง การปกครองเป็นภารกิจที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ รวมทั้งภาคประชาชน ประชาสังคมต้องร่วมกันทำงานด้วยกัน โดยมีเป้าหมายสู่การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมประชาธิปไตย ไม่ใช่สังคมประชาธิปไตยที่รัฐและนักการเมืองมีบทบาทเป็นหลักดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ผู้เขียนมีความเชื่อว่าการบริหารจัดการการเมืองการปกครองบนฐานแนวคิดและหลักการธรรมาภิบาลจะเป็นรูปธรรมที่เป็นจริงก็ต่อเมื่อประชาชนตระหนักในฐานะความเป็นพลเมืองของตนเองซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ความชอบธรรมที่พึงได้รับและพึงปฏิบัติ ในขณะที่ภาคประชาชนเองก็ถือเป็นวาระของภาคประชาชนที่จะต้องร่วมกันขับเคลื่อน นอกจากการที่บุคคลากรของหน่วยต่างๆทุกระดับได้มีความสำนึกและความตระหนัก ในความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องสร้างให้ธรรมาภิบาลมีเกิดขึ้นในหน่วยงานของตน

ดังนั้นการจะสร้างและผลักดันให้เกิดธรรมาภิบาลจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งหวังว่าตัวบุคคลซึ่งมีความตระหนักและเห็นความสำคัญจะเป็นกลไกที่เป็นยุทธศาสตร์สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในวิธีการบริหาร การจัดการ การปฏิบัติตน บนฐานคนที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ไม่แสวงหา

¹ เวรดี ประเสริฐเจริญสุข : ผู้อำนวยการมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลประโยชน์ส่วนตน หากแต่ดำเนินการในบทบาทหน้าที่ต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อ
ประโยชน์ส่วนร่วม บนเป้าหมายร่วมกันสู่การพัฒนาสังคมไทยโดยรวม สู่สังคมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประวัติศาสตร์ประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงบทบาทประชาชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มขับเคลื่อน
แก้ไขปัญหาเมื่อถูกกระทำจากผู้ปกครองต่อเนื่องมา แม้จะไม่ได้เรียกขานปฏิบัติการต่างๆ
เหล่านั้นว่ากลุ่มประชาสังคมก็ตาม การรวมตัวและพัฒนาการปฏิบัติการภาคประชาชนได้ขยาย
เติบโตเป็นกลุ่ม เป็นขบวนการและเครือข่ายหลากหลายตามสภาพปัญหา แนวคิด ความสนใจ
อุดมการณ์ที่มีร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยร้อยรัดก่อเกิดปฏิบัติการความร่วมมือ โดยมีรูปธรรมปฏิบัติการ
ในหลายลักษณะแตกต่างกันไป อันสะท้อนการสร้างและขยายพื้นที่การเมืองสาธารณะสู่การ
เปลี่ยนแปลงให้เกิดการพัฒนาระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยมุ่งหวังการเปลี่ยนแปลงที่มี
หลักประกันการมีคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดขึ้นโดยสังคม โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด
ไม่ให้เกิดอยู่ภายใต้การบริหารจัดการรวมศูนย์เฉพาะโดยภาคการเมือง หน่วยงานของรัฐ และกลุ่ม
ผู้มีอิทธิพลเท่านั้น

ประชาสังคมเป็นกลไกที่มีอิสระจากรัฐและทุน เป้าประสงค์การขับเคลื่อนในสังคมเป็นไปเพื่อ การ
สร้างหลักประกันชีวิตความเป็นอยู่ ความมั่นคงด้านอาหาร ในการทำงานอาชีพ สร้างให้เกิดสิทธิ
เสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียม ความเป็นธรรม

ประเด็นสำคัญของ การขับเคลื่อนของประชาสังคม คือการสร้างและส่งเสริมสังคมที่อยู่ร่วมกันบน
หลักการสิทธิมนุษยชน ที่เคารพสิทธิ เสรีภาพของบุคคล ส่งเสริมความเสมอภาค การสร้าง
หลักประกันความยุติธรรม และการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม การส่งเสริม
การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการวางแผนเศรษฐกิจสังคมและการเมือง การร่วมกำหนดนโยบาย
เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้ง การตัดสินใจทางการเมือง และการตรวจสอบการใช้อำนาจในระดับ

การขับเคลื่อนของประชาสังคมไทยเพื่อลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชนได้มุ่งสู่ประเด็นการ
สร้างหลักประกันการกระจายของอำนาจ การรับรองสิทธิชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชน
ท้องถิ่น ในการเข้าถึงอนุรักษ์ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ และความ
หลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครอง
คุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนนอกจากนี้ ประเด็น การคุ้มครองและส่งเสริม
ความเสมอภาคของหญิงชาย การสร้างหลักประกันให้ประชาชนมีหลักประกัน การเข้าถึงและได้รับ
บริการขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษา การดูแลด้านสุขภาพ และจัดหาและจัดบริการสาธารณสุขูปโภค

ให้กับประชาชน อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพความเสมอภาค เท่าเทียม ของกลุ่มคนเปราะบางและ ผู้ด้อยโอกาส ไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาการอาชีพฐานราก การสร้างหลักประกัน การมีงานทำ การคุ้มครองผู้บริโภครวมทั้ง การสร้างอริปไตยในการบริหารการจัดการใด ๆ เพื่อป้องกันเอกชนและกิจกรรมสาธารณะสร้างความ เป็นธรรมในสังคม ไม่เอื้อประโยชน์กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

การขับเคลื่อนเพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการบ้านเมือง และการจัดการองค์กรภาครัฐ ถือเป็นวาระประชาชนที่ต้องฉีกกำลังดำเนินต่อเนื่องบนรูปธรรมปัญหาและสาระเรื่องต่างๆที่มี หลากหลายแตกต่างกันซึ่งภาคประชาชนเผชิญอยู่ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรม รวมไปถึงการมี ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวงที่พึงมีและพึงปฏิบัติ ทั้งนี้สะท้อน รูปธรรมได้จากการบริหารจัดการองค์กรที่มีความโปร่งใส การสามารถตรวจสอบได้ การปราศจาก การแทรกแซงของผู้มีอิทธิพล นักการเมืองและนายทุน ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ กำหนด และตรวจสอบ

ประชาสังคมกับธรรมาภิบาลในสังคมไทย

เวรดี ประเสริฐเจริญสุข

วิกฤติสังคมไทย : วิกฤตการบริหารบ้านเมือง

ภาวะความยากจน การดิ้นรนเพื่อที่จะให้มีชีวิตอยู่รอดของผู้คนเพื่อให้ สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ มีที่อยู่อาศัย มีอาชีพการงาน มีรายได้ มีหลักประกัน มีงานทำ สุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บป่วย เป็นปรากฏการณ์สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย 4 ศตวรรษที่ผ่านมา ของการพัฒนาประเทศที่เน้นการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ การลงทุน การลงทุนในการการก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานเพื่อสร้างการเติบโต และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แม้จะก่อให้เกิดผลิตผล รายได้ หากส่งผลสร้างความเหลื่อมล้ำและการไม่กระจายผลประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในประเทศ ปรากฏการณ์ที่บ่งชี้ชัดพบว่าคนรวย รวยขึ้น คนจน จนลง ผู้คนส่วนใหญ่มีชีวิตยากลำบากมากขึ้น อีกทั้ง ภาวะความยากจนมีความลำเค็ญแสนเข็ญเพิ่มขึ้นเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันยังพบสภาพว่าเกิด ความเสื่อมโทรมและการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของชนิดพืชพรรณ ของ ทั้งพืชและสัตว์รวมทั้งพบปัญหาหามลพิษ และสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย และที่มากไปกว่านั้นยังเกิด เหตุการณ์เลวร้ายซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นร้ายแรงอย่างที่เห็นเกิดขึ้นในสังคมไทย คือสถานการณ์ความ แตกแยกการแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า การแตกความสามัคคี จนยากจะเยียวยา

วิกฤติการพัฒนา: ปัญหาจากการขาดธรรมาภิบาล

ปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ให้คำตอบที่ชัดเจนสะท้อน ความไม่บรรลุของการพัฒนาประเทศใน ทิศทางมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารจัดการบ้านเมืองซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งแย่งชิงอำนาจ ของทั้งฝ่ายการเมือง และภาคประชาชน ซึ่งขยายตัวและมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น บ่งบอกถึง ภาวะวิกฤติของสังคมไทย วิกฤตของการบริหารบ้านเมือง และวิกฤตการพัฒนา ซึ่งคงไม่ผิดที่จะ กล่าวได้ว่า สิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขาดธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการบ้านเมืองซึ่งได้สร้างให้ เกิดความไม่เป็นธรรม ความไม่เท่าเทียม การไม่กระจายผลประโยชน์ การไม่มีหลักประกันคุณภาพ ชีวิตที่ดี การแตกแยกของผู้คนในสังคมจากที่เคยอยู่ร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมไทย

คงจะไม่ใช่คำกล่าวที่เกินเลยความเป็นจริงว่าการพัฒนาที่ผ่านมาล้มเหลวไม่บรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่หน่วยงานต่างๆรวมทั้งภาคประชาชน ที่ได้จัดทำขึ้นและเห็นชอบร่วมกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในทางตรงกันข้ามกับที่กำหนดของเป้าหมาย

การพัฒนาได้สร้างปัญหาความไม่มั่นคง การขาดหลักประกันการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคชนบทอันเป็นรากฐานของสังคมไทย

ทิศทางและแนวคิดการพัฒนากระแสหลักโลกาภิวัตน์ทุนนิยมข้ามชาติที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจแม้จะก่อให้เกิดการเติบโตด้านเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ หากแต่ไม่ได้ทำให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งไม่ได้ก่อให้เกิดความเสมอภาค และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม หากแต่ส่งผลทำลายเศรษฐกิจและสังคมฐานราก ความเป็นชุมชนวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เสื่อมถอย เห็นได้จากหนี้สินที่เพิ่มพูนขึ้นในแทบทุกครัวเรือนในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการบริโภค อุปโภค รวมทั้งสาธารณูปโภคมีสูงมากขึ้น หากแต่ผู้คนจำนวนมากไม่มีหลักประกันรายได้ที่เพียงพอและมั่นคง นอกจากนี้ยังพบสภาพการถูกทำลายความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ชีวิตสัตว์และพืชพรรณ ทิศทางและโครงการในนามของการพัฒนายังไม่ได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนที่แท้จริง แต่พบการใช้บทบาทหน้าที่และอำนาจสร้างประโยชน์กระจุกในกลุ่มคนบางกลุ่มที่เป็นประโยชน์ผู้มีอำนาจและพวกพ้องเสียเอง การบริหารจัดการหน่วยงานจำนวนมากไม่น้อยหย่อนประสิทธิภาพ ทั้งพบว่าการคอร์รัปชัน ไม่มีความโปร่งใสในหน่วยงานบางแห่งอีกด้วย

การแลกเปลี่ยนถึงทิศทางและแนวคิดการพัฒนาที่สามารถเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจากหลายทัศนะ มุมมอง เป็นที่เห็นชอบร่วมกันว่าสังคมไทยต้องการแนวคิดและทิศทางใหม่ของการพัฒนาซึ่งปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการเมืองที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจพอเพียง และตั้งอยู่บนฐานการพึ่งตนเอง จากการตัดสินใจแบบรวมศูนย์อำนาจจากบนสู่ล่าง สู่การกระจายอำนาจ การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับคนเป็นศูนย์กลางและการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของประชาชน การพัฒนาที่มุ่งสู่การสร้างและวางรากฐานความเข้มแข็งของชุมชนฐานราก การพัฒนาระบบการเมืองประชาธิปไตยที่เป็นสังคมประชาธิปไตย

การจะบรรลุผลแนวคิด และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวมีความเห็นชอบร่วมกันว่าจำเป็นที่จะต้องปฏิรูป แก้ไขที่ไม่ใช่แต่เพียงแนวคิด หากแต่จะต้องแก้ไขปรับปรุงที่ระบบการเมือง การปกครอง ระบบการเมืองใหม่ที่ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบการดำเนินการบริหารจัดการบ้านเมืองอย่างแท้จริง รวมทั้งการต้องนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาเป็นทั้งหลักคิดและวิธีการปฏิบัติ และสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อบริหารจัดการหน่วยงานต่างๆ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเห็นชอบร่วมกันที่จะต้องยกระดับและสร้างความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้นให้กับภาคประชาสังคม

รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกำหนดการพัฒนา แก้ไขและป้องกันปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้น

การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นทั้งแนวคิดและเป้าหมายที่ผู้คนในสังคมไทยพึงปรารถนาเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งถูกตีความและยอมรับร่วมกันว่าหมายถึง “การพัฒนาซึ่งความต้องการและการกระทำของคนรุ่นปัจจุบันดำเนินการโดยจะไม่มีผลกระทบในทางลบของความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต” ความหมายที่เห็นชอบร่วมกันดังกล่าวสืบเนื่องจากพบว่า การตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันสร้างให้เกิดผลกระทบตามมาที่เป็นในทางลบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนรุ่นต่อไปในอนาคต

การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการบรรลุผลจะต้องดำเนินการหลากหลายมิติ ทั้งนี้โดยได้ให้ความสำคัญเรื่องต่างๆกล่าวคือ

- การเสริมสร้างความเข้มแข็งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการสร้างการเกิดรายได้ การเพิ่มผลผลิต และการมีงานทำซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ไม่ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงสอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศและทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่เพื่อทำให้การเกิดผลผลิต การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำเป็นจะต้องดำเนินการ สอดคล้องกับฐานนิเวศที่แตกต่างกันส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา รวมทั้งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการใช้ที่มีการจัดการบนฐานความรู้เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้สูญหายไป หากแต่มีวิธีใช้และการจัดการเพื่อเพิ่มผลผลิตการมีรายได้ เพื่อให้มีการเพิ่มมูลค่าอย่างชาญฉลาดและยังคงการมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี
- การสร้างเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนหลากหลายรูปแบบ โดยไม่ละเลยมิติทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ผสมผสานองค์ความรู้ภายนอกอย่างเข้าใจรู้เท่าทัน ส่งเสริมทุนความรู้ ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ
- การเสริมสร้างประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างพลังชุมชนให้เป็นรากฐานมีความเข้มแข็ง กระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมในนโยบายสาธารณะให้ความสำคัญกับการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนารวมทั้งการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนให้สามารถถ่วงดุล และนำไปสู่การแก้ไขปัญหา

ประสิทธิภาพในการบริหารในการทำงานของหน่วยงานรัฐ ปัญหาระบบคอร์รัปชันในเชิงนโยบาย

- การสร้างให้เกิดความเสมอภาคในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้าง เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

กรอบแนวคิดในการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการวางรากฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประเด็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคือ ต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ให้ได้ เนื่องจากฐานทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจะสืบสานและการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรหมายถึงการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของครอบครัว ของชุมชน ซึ่งเป็นฐานของการสร้างความมั่นคงและหลักประกันการพัฒนาอาชีพ และการมีรายได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมและกระบวนการต่างๆ ที่ปลอดจากการผูกขาดทางเศรษฐกิจและการเมือง การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นระบบที่มีความสมดุลกันระหว่างคน สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม สร้างความเสมอภาคทางโอกาส บนพื้นฐานเสรีภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สร้างสันติภาพเพื่อประโยชน์สุขให้แก่ผู้คนและสังคมเป็นผู้รู้จักการให้ การเผื่อแผ่กับผู้อื่น การอยู่ร่วมกันอย่างมีอารยธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติ การช่วยเหลือเกื้อกูล มีความเอื้ออาทรและมีมิตรไมตรีต่อกัน

การบรรลุผลเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีการมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับโครงสร้างระบบ ปฏิเสธวิธีคิดแบบแยกส่วน ที่ไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยต่างๆ ที่ไม่เชื่อมโยงกัน รวมทั้งปฏิเสธระบบการบริหารการจัดการ การตัดสินใจแบบรวมศูนย์อำนาจ จากบนลงล่าง ปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินการ บริหารการจัดการ จากที่ภาครัฐเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ มาเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาสังคม ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารองค์การ รูปแบบใหม่ ที่มีการจัดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน จากการคิดและกำหนดเรื่องต่างๆ จากส่วนกลางเพื่อให้ประชาชนดำเนินการตามที่รัฐกำหนด มาเป็นการที่ให้ประชาชนร่วมกำหนด ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแนวทางการบริหารจัดการ จากลักษณะรัฐประชาชาติ (Nation state) มาเป็นประชารัฐ (Civil state) ซึ่งแนวคิดดังกล่าว เปลี่ยนเปลี่ยนจากที่รัฐใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน และรัฐมีบทบาทในการควบคุมและแนวทางการบริหารจัดการ มาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในระดับของการรับรู้การตัดสินใจขององค์กรภาครัฐ และในระดับ

การร่วมตัดสินใจซึ่งต้องมีข้อตกลงให้ชัดเจนของบทบาทภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนา ในลักษณะที่เป็นประจักษ์

การพัฒนาที่ยั่งยืนกับธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยงและสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปทั้งในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ การเมือง จึงจะทำให้เป้าหมายการพัฒนาเพื่อขจัดและลดความยากจน รวมทั้งการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมีความเป็นจริงเกิดขึ้นได้

ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดธรรมาภิบาล หรือ ธรรมรัฐ (Good Governance) ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่นำสู่ทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนายั่งยืน การนิยามความหมายของธรรมาภิบาล แม้จะมีสาระหนักเบาแตกต่างกันของหลากหลายนักคิด แต่สิ่งที่เห็นชอบร่วมกันก็คือ หมายถึงลักษณะและวิธีการใช้อำนาจของรัฐที่สร้างพื้นที่ให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมือง

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและด้านการเมือง สังคมข้อมูลข่าวสารได้เข้ามาอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทย กระแสทุนโลกาภิวัตน์ยังเป็นแรงส่งที่มีอัตราที่เร่งมากขึ้น ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจที่รุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทย ในภาวะเช่นนี้สังคมไทยจำเป็นต้องสร้างการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้าโดยที่ใหญ่มืออยู่ว่า จะสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จะนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คุณภาพที่ดีต่อชีวิตของผู้คนต่างๆ ในสังคม แน่ใจว่าทิศทางดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อกลไกต่าง ๆ ในสังคม ได้มีการประสานกันทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญจะต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานเพื่อจะได้สร้างสังคมใหม่ที่ลดปัญหาหลายภาวะวิกฤติ ก่อให้เกิดสังคมที่มีความยุติธรรมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของผู้คนกลุ่มองค์กรต่างๆ ในสังคม การพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนักพัฒนาการเมืองการปกครองบนหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง ไม่ใช่ภาพไม่ใช่ระบบพวกพ้อง

แนวคิดการบริหารจัดการบนฐานธรรมาภิบาลได้มีการแลกเปลี่ยน ถกเถียงกันมานานกว่า 10 ปี ประเด็นด้านแนวคิดในเรื่องดังกล่าวเป็นที่เห็นชอบร่วมกัน ปัญหาสำคัญอยู่ที่การสร้างมาตรการที่จะแปรมาตรการดังกล่าวสู่การปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม แนวคิดการบริหารจัดการธรรมาภิบาลอย่างมีนัยยะสำคัญ หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ

ให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรม รวมไปถึงการมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวงที่พึงมีและพึงปฏิบัติ ทั้งนี้สะท้อนรูปธรรมได้จากการบริหารจัดการองค์กรที่มีความโปร่งใส การสามารถตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงของผู้มีอิทธิพล นักการเมืองและนายทุน

หลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของธรรมมาภิบาลจึงอยู่ที่การรับการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนซึ่งเป็นทุนทางสังคม (Social capital) และทุนทางวัฒนธรรม (cultural Capital) ให้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมทำงานในขบวนการบริหารจัดการต่างๆของภาครัฐ โดยเชื่อว่าจะมีนัยยะสำคัญนำไปสู่การแก้วิกฤตการณ์ของสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น การหนุนเสริมและสร้างประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง

องค์ประกอบของหลักธรรมมาภิบาล

หลักนิติธรรม เป็นการสร้างบรรทัดฐานการดำเนินการที่ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมแก่ประชาชนโดยเท่าเทียมกัน โดยตั้งอยู่ในการเห็นชอบด้วยกันในสาระของกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและ กติกาต่างๆ ให้เป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิกทุกคนในสังคมอยู่ได้ข้อกำหนดที่สมาชิกในสังคมเห็นชอบร่วมกัน โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ความเสมอภาคเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับในกิจกรรมทั้งด้านบริการ ด้านสวัสดิการ รวมทั้งการจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็นขั้นพื้นฐานด้านต่างๆ มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

ความโปร่งใส คือ คือ เป็นการตรวจสอบการถูกต้องที่มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาซึ่งสิ่งนี้จะช่วยในการแก้ปัญหาการทุจริตและการคอร์รัปชันทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

หลักความมีส่วนร่วม ของสมาชิกในสังคม ทั้งหญิงและชาย จะนำไปสู่ การให้ประชาชนได้เข้ามา
มาร่วมคิดและร่วมตัดสินใจอันทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการ
ตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในกาเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่
การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ และ
ขจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและร่วมมือ
กันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

หลักความรับผิดชอบ เป็นการให้ทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงาน กล่าวที่จะ
ตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ ในหลักการดังกล่าว ผู้บริหาร ตลอดจนคณะ
ข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง
โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความ
บกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทัน่วงที
หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการ
จำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่
ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม

การจะสร้างให้เกิดธรรมาภิบาลนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปวิธีการ การให้บริการของ
หน่วยงานตามภาระหน้าที่ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีความโปร่งใส กระบวนการทำงานและการ
ตัดสินใจ บนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประเด็น
ธรรมาภิบาลได้ถูกให้ความสำคัญและถูกกำหนดจากบุคลากรทุกระดับในองค์กรวิธีการแปรหลัก
ธรรมาภิบาล สู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดีมีความหมายซึ่งหมายถึง

- การสร้างความชอบธรรม(Legitimacy) และความรับผิดชอบต่อกิจการที่ได้กระทำลง
ไป(Accountability) ของหน่วยงานต่างๆ ในการปฏิบัติงาน
- การมีอิสระเสรีภาพในการรวมกลุ่ม และในการมีส่วนร่วม (Freedom of Association
and Participation) ของภาคประชาชนที่ ปราศจากการเมือง การเล่นพวก ประโยชน์
ต้องตอบแทน
- การสร้างให้เกิดกรอบข้อตกลงที่เป็นกติกาที่เห็นชอบ ยอมรับการยึดถือใช้ร่วมกัน
เช่นร่วมกันสร้างกฎหมายที่ชัดเจน และเป็นระบบที่ก่อให้เกิดสภาวะที่มั่นคง เป็น
หลักประกันต่อชีวิตและการทำงานของพลเมือง รวมทั้งเป็นสภาพแวดล้อมที่
เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติต่อประชาชนกลุ่มต่างๆอย่างเสมอหน้ากัน ทั้งกล่าวคือ
กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ จะต้องเปิดเผยเป็นที่รู้กันล่วงหน้า ต้องมี

วิธีการที่ประกันการบังคับใช้ กฎหมาย การตัดสินใจ ข้อขัดแย้งต้องเป็นการตัดสินใจโดยฝ่ายตุลาการ ที่เป็นอิสระและเชื่อถือได้ รวมถึงจะต้องมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ได้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่หรือยกเลิก เมื่อไม่เหมาะสม

- การสร้างให้เกิดความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานต่างๆของหน่วยงานภาครัฐ (Bureaucratic Accountability) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการงบประมาณของรัฐซึ่งจะต้องมีการควบคุม ติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานทั้งของรัฐและบุคลากร เพื่อป้องกันมิให้ใช้ทรัพยากร โดยมีขอบ ทั้งนี้จะต้องมีความโปร่งใส (Transparency) ในการปฏิบัติราชการทุกระดับ
- การมีข้อมูลข่าวสารที่น่าเชื่อถือ โดยรัฐบาลจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เช่น รายได้ของประชาชาติ ดุลการชำระเงิน สภาพการจ้างงาน และดัชนีครองชีพ เป็นต้น-การบริหารหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- ความร่วมมืออย่างระหว่างรัฐบาล กับองค์กรของประชาสังคม ซึ่งหมายถึง องค์กรประชาชน (People's organization) และองค์กรอาสาสมัครเอกชน (NGOs)

การดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลดังกล่าว จะส่งผลสู่การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่บนฐานของความต้องการของประชาชนที่หลากหลายและแตกต่าง ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจและรับผิดชอบในการตัดสินใจด้วยเหตุผลที่เหมาะสมและเห็นพ้องต้องกันของสังคมอันนำสู่การลดปัญหาความขัดแย้ง และนำไปสู่การพัฒนาที่กระจายผลประโยชน์สู่ประชาชนโดยรวม

จากสภาพการบริหารบ้านเมืองดังที่เป็นอยู่การจะสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นเป็นจริงได้จะต้องปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร กลไกและกระบวนการทำงาน บทบาทหน้าที่ ของหน่วยงานต่างๆ ให้สามารถบริหารทรัพยากรของสังคมอย่างโปร่งใส ซื่อตรงและเป็นธรรม อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำไปสู่การจัดบริการของรัฐที่มีประสิทธิภาพซึ่งผลกระทบตกไปสู่ประชาชน ทั้งนี้เรื่องดังกล่าว จะเกิดเมื่อบุคลากร หน่วยงานของรัฐต้องเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมของรัฐ ให้ทำงานโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และให้ทำงานทั้งภาคเอกชน และประชาชนได้อย่างราบรื่น ในส่วนของภาคประชาชนเองต้องตระหนักและให้ความสำคัญในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง ชุมชน และสาธารณะ ในฐานะพลเมือง และเข้ามาขับเคลื่อนสร้างการเปลี่ยนแปลง

ประชาสังคมกับธรรมาภิบาลในสังคมไทย

ประชาสังคมหรือบางครั้งจะเรียกว่า ภาคประชาชน ซึ่งหมายถึง กลุ่มปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ ชนชั้นต่างๆ ที่มีแนวคิด อุดมการณ์ร่วมกัน มารวมตัว ร่วมมือ มีความสนใจในการเข้าร่วมในพื้นที่การเมืองสาธารณะ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม ตามอุดมการณ์ แนวคิดขององค์การประชาสังคมการสร้างในสังคมไทย มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา การสร้าง การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาในสังคม ไม่ใช่ตกอยู่ ภายใต้การบริหารจัดการของภาคการเมือง หน่วยงานของรัฐ และกลุ่มผู้มีอิทธิพล กลไกดังกล่าวกลไกที่เป็นอิสระจากรัฐ และทุนซึ่งมีบทบาทร่วมในการขับเคลื่อน การสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการพัฒนาทางการเมืองการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

สังคมไทยมีวัฒนธรรมการรวมตัวทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางสังคม ซึ่งการรวมตัวของภาคประชาในการทำกิจกรรมมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป อาจจะเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ทางด้านเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งกิจกรรมทางการเมือง แต่สิ่งที่เหมือนกันของการดำเนินกิจกรรมของการดำเนิน ของภาคประชาชน ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์แบบพหุภาคี ของกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจ มีแนวคิด มีอุดมการณ์ ไปในทิศทางเดียวกัน รวมตัวทำกิจกรรมร่วมกันตามที่สมาชิกให้ความเห็นชอบ การจัดการความสัมพันธ์ของสมาชิกไม่ใช่การจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจ แต่เป็นการจัดการความสัมพันธ์บนฐานโครงสร้าง สังคมที่ตั้งอยู่ในความผูกพัน ความเต็มใจ ของกลุ่มผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน

พัฒนาการของประชาสังคมในประเทศไทย ได้ยกระดับจากต้นทุนทางสังคมเดิม ที่มีอยู่ในระดับชุมชน ผู้การปฏิบัติการในมิติการเมืองเนื่องจากปัญหาผลกระทบจาก การบริหารการจัดการการพัฒนาที่ภาคประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด ในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมาพบว่า ภาคประชาสังคม ได้มีบทบาทในการขับเคลื่อน การมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร การตัดสินใจในเรื่องต่างๆรวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรชุมชน และทรัพยากรของชาติ ที่จะส่งผลถึงวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มมากขึ้น เป้าหมาย การปฏิบัติการของภาคประชาสังคม มีเพื่อลดอำนาจรัฐ ลดบทบาทหน้าที่ จากการจัดการควบคุมดูแลสั่งการ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและร่วมทำงานกับภาคประชาสังคม รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น และประชาชนโดยตรงเองมีบทบาทในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมตรวจสอบมากขึ้น โดยไม่ถูกครอบงำโดยรัฐ หรือการสั่งการแบบเดิมๆ ซึ่งรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลางของภาครัฐและฝ่ายการเมือง

ภาคประชาสังคมในสังคมไทยมีบทบาทสูงในการขับเคลื่อนสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เห็นได้จากบทบาทในการแก้ไขสาระเนื้อหาในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 และ

2 ปัญหาของการนำหลักคุณธรรม มาเป็นหลักปฏิบัติ ในการปฏิบัติงานในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ยึดถือพื้นฐานของศีลธรรม และจริยธรรม และเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม

3 ปัญหาของความโปร่งใสในการบริหารจัดการของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งทำให้คนไม่มีความวางใจซึ่งกันและกัน การดำเนินงานต่างๆ ยังไม่สามารถที่จะตรวจสอบความถูกต้องได้

4 ปัญหาในเรื่องของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของคนชายขอบ คนจน กระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและร่วมตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โครงการต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเนื่องจากเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารการรับรู้ในเรื่องต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ไม่ได้ใส่ใจอย่างเพียงพอในการรับฟังความคิดเห็นและเรียนรู้เรื่องราวของภาคประชาชน

5 การถดถอยในความมุ่งมั่นของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร และความตั้งใจปฏิบัติงานบนฐานความรับผิดชอบ เพื่อให้สามารถบรรลุความสำเร็จ และสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งพร้อมรับการตรวจสอบต่อสาธารณะตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง

6 การบริหาร การจัดการ ของหน่วยงานต่าง ๆ มีลักษณะที่ขาดความโปร่งใส และเป็นธรรมส่งผลให้เกิดปัญหา ระบบการตัดสินใจที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ถือประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม หากแต่เกิดการขอลดผิดจริยธรรม เอื้อประโยชน์แก่เฉพาะบางกลุ่ม การทำงานตามความรับผิดชอบ ตามตำแหน่งหน้าที่เกิดทุจริตประพฤติมิชอบ

ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น หากไม่ได้รับการแก้ไขและป้องกันอย่างเร่งด่วน ปัญหาและวิกฤตความยากจนที่ประชาชนเผชิญอยู่ยิ่งจะเลวร้ายเพิ่มขึ้น

วาระประชาชนกับการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย

ประเด็นต่อไปนี้เป็นโจทย์ที่ประชาชนขับเคลื่อนเพื่อสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้เป็นวาระที่ประชาชนถือเป็นวาระสำคัญที่มีนัยยะสำคัญเพื่อบรรลุผลการพัฒนาสู่การสร้างสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคมไทย

1. รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล จัดระบบกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

2. รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบ การใช้อำนาจทุกระดับ

3. รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

4. รัฐต้องการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขภาค และสาธารณสุขการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศรวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

5. รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมและรับรองสิทธิชุมชนในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

6. รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

7. รัฐต้องสร้างหลักประกันการเข้าถึงการศึกษาและจัดการศึกษา จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกันการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศพัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

8. รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

9. รัฐต้องดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

10. รัฐต้องปฏิรูปการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมจัดหาแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรอย่างทั่วถึง และรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดสินค้า

เกษตรกรให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อการวางแผน การเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน

12. รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงานโดยเฉพาะแรงงาน เด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคมรวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

13 การส่งเสริม แลสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ของสมาชิกทั้งหญิง และชาย ในสังคม ทั้งนี้การมีส่วนร่วม คือการตัดสินใจที่สำคัญในสังคม ทั้งนี้การเรียกร้องของภาคประชาสังคม คือ การเรียกร้องและผลักดันให้กลไกต่างๆ ทั้งภาคการเมือง หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ได้สร้างหลักประกันในกระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะและโครงการที่จะต้องกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งกฎหมายที่ใช้เป็นข้อตกลงในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับองค์กรในท้องถิ่น ถึงในระดับประเทศ เพื่อที่จะให้มีหลักประกันการมีส่วนร่วม ก่อนจะมีการตัดสินใจ ในนโยบาย และโครงการต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนา และเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งเกี่ยวข้องกับ ตัวทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มิใช่การตัดสินใจตามอำเภอใจ หรือให้อำนาจกับ หน่วยงานของภาครัฐเป็นกลไกหลัก ในการดำเนินการการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม มี ณะยะครอบคลุมถึงเรื่องการรับรู้ และการเสนอความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

14. การปฏิบัติตามกฎที่เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติโดยให้ตามกฎธรรมมาภิบาล บนฐาน ของกรอบกฎหมายที่ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเสมอภาคกับ ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ของทุกคนในสังคม ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายที่ เห็นชอบร่วมกัน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงตัวกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม

15. สร้างการเปลี่ยนแปลงในขบวนการปฏิบัติการของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องให้มีความ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ สามารถเข้าถึง และมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไป ตรงมา รวมทั้งสามารถตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงาน โดยมีการสื่อสารกับสาธารณะอย่างเป็น รูปธรรม

16. การพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม เริ่มสร้างแนวความคิด ให้กับบุคลากร และผู้ปฏิบัติในทุกระดับทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการปฏิบัติงานที่มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ยึดมั่น ในความถูกต้องดีงาม บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม ตามกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นที่เห็นชอบ และยอมรับร่วมกัน

5. การตรวจสอบจากสาธารณะ มีความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ รวมทั้งกล้ายอมรับผลที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นผลดี และผลที่เสียหาย พร้อมแสดง ข้อเท็จจริงในการประกอบภารกิจต่อสาธารณชน สามารถชี้แจงเหตุผลได้

6.สร้างความเปลี่ยนแปลง ตั้งอยู่บนสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับจากหน่วยงาน
ภาครัฐ ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งภาคบริการ และการพัฒนาต่างๆ ซึ่งจะต้อง
ดำเนินการบนหลักของประสิทธิภาพ และประโยชน์ส่วนรวม มีหลักประกันการเข้าถึงและการได้รับ
ผลประโยชน์ของกลุ่มคนชายขอบ และกลุ่มผู้เปราะบาง

เอกสารอ้างอิง

อนุชาติ พวงลำล้าและกฤติยา อาชวณิชกุล บรรณาธิการขบวนการประชาสังคมไทยการเคลื่อนไหวภาคพลเมืองกรุงเทพ โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลปี2542

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการรวมกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการกรุงเทพ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ 2546

บงกช สุทัศน์ ฌ อยุธยา ประชาสังคมจากฐานการพัฒนาประเทศ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 <http://www.unescap.org/>

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช.2541. ธรรมชาติกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
<http://maracrack.hypermart.net/index103.htm>

ดร.สุธรรม รัตนโชติ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี 2548

ประเทศไทย

<http://www.prachatai.com>

รายงานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประจำปี 2549 เรื่องสู่หนึ่งทศวรรษหลังวิกฤติเศรษฐกิจ: ได้เรียนรู้และปรับปรุงอะไรบ้าง

สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขบวนการประชาสังคมในบริบทเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย

การสร้างธรรมชาติในขบวนการพัฒนาสังคม

<http://www.codi.or.th>

<http://www.tsu.ac.th>

<http://portal.unesco.org>

ประยุทธ์ ปยุตโต.2546 การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง